

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

**Přiblížení křesťanských symbolů Vánoc dětem
ve školní družině**

Vedoucí práce: ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.

Autor práce: Lenka Kejvalová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

23. března 2017

.....

Lenka Kejvalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce ThLic. Michaele Vlčkové, Th.D. za cenné rady, připomínky a trpělivost při metodickém vedení mé práce. Také děkuji doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za konzultace a rady týkající se praktické části. Poděkování patří také paní vychovatelce Šťastné a dětem ze školní družiny Základní školy Dukelské 11 v Českých Budějovicích, ve které jsem celý projekt v rámci praxe mohla zrealizovat. Dále děkuji mé rodině a především mému příteli za podporu a pomoc po celou dobu studia.

OBSAH

Úvod.....	5
1 Symbol a rituál.....	7
1.1 Symbol a jeho význam.....	7
1.2 Rituál.....	9
1.2.1 Význam svátků a jejich slavení.....	11
2 Symboly a zvyky spojené s adventem a Vánocemi.....	12
2.1 Advent.....	12
2.1.1 Adventní věnec.....	13
2.1.2 Adventní kalendář.....	13
2.1.3 Sv. Barbora.....	14
2.1.4 Sv. Mikuláš.....	15
2.1.5 Sv. Lucie.....	16
2.2 Vánoce a jejich význam.....	17
2.2.1 Štědrý den.....	18
2.2.2 Betlém.....	19
2.2.3 Vánoční stromeček.....	20
2.2.4 Večeře.....	21
2.2.5 Nadělování dárků.....	22
2.2.6 Sv. Štěpán.....	23
2.2.7 Svátek Tří králů.....	23
3 Projekt – Ticho, Cesta do Betléma, Světlo, Dar.....	25
3.1 Cvičení ticha.....	25
3.2 Školní družina.....	28
3.3 Ticho, Cesta do Betléma, Světlo, Dar.....	30
Závěr.....	42
Seznam použitých zdrojů.....	44
Seznam příloh.....	46
Abstrakt.....	50
Abstract.....	50

ÚVOD

Slavení svátků patří mezi nejdůležitější rituální jednání ve všech kulturách. Ať už se jedná o oslavu přírodních pochodů nebo zajištění si „přízně Boha (bohů)“, jsou pevně spjaty s lidstvem od jeho vzniku. Mezi největší svátky v křesťanské kultuře patří Vánoce. K samotným Vánocům náleží také doba předvánoční zvaná advent. Tato doba je dobou zklidnění, duchovních příprav na Vánoce a dobročinnosti. S dobou adventní jsou také neodmyslitelně spjaty svátky křesťanských světců, ať už se jedná o oblíbený svátek svatého Mikuláše či téměř zapomenuté oslavy svaté Barbory a svaté Lucie. V tradičním pojetí končí Vánoce svátkem Křtu Páně, první nedělí po svátku Zjevení Páně. V současné době se bohužel vytrácí postupně z Vánoc jejich duchovní rozměr. Vánoce jsou pojímány jako čas pro hmotné obdarování blízkých lidí, kdy v některých případech nezáleží na samotném aktu obdarování, ale na finanční hodnotě daru. Taktéž tradice, které měly po staletí své významy, se v dnešní době stále více provádí pouze z estetických důvodů a zapomíná se na jejich duchovní význam.

V rámci svého studia jsem na tuto problematiku mnohokrát narazila. Toto téma mě zaujalo nejen z důvodu důležitosti rituálů v životě člověka, ale také pro svou výjimečnost, kterou si Vánoce udržují v srdcích dětí, pro které jsou Vánoce stále magickým obdobím, a o které se živě zajímají. Jsou to právě děti, které jsou nejvíce ohroženy postupným „zpovrchněním“ Vánoc, jelikož ubývá dospělých, kteří by dokázali předat křesťanské tradice svým potomkům. Zde by proto měla vstoupit škola, aby alespoň částečně zastoupila roli rodičů a zprostředkovala předání tradic dětem.

Cílem této práce je přiblížení tradic a symbolů Vánoc dětem ve školní družině. V návaznosti na pojednání o symbolech spojených s adventem a Vánocemi, se touto problematikou zabývám ve třetí části práce, kdy se děti pomocí her, příběhů a rozhovorů seznamují s duchovní podstatou adventu a Vánoc.

První kapitola práce se zabývá symbolem a rituálem. Obsahuje jejich krátkou historii, význam ve společnosti a charakteristiku. Dále zpracovává význam svátků a jejich slavení. Druhá kapitola se zaměřuje na hlavní symboly, rituály a svátky v adventním období a o Vánocích. Je zde charakterizován samotný advent stejně jako nejdůležitější zvyky, které se o adventu dodržují. Zaobírá se také charakteristikou jak Štědrého večera a hlavních zvyků, které se v tento den dodržují, tak charakteristikou

svátku svatého Štěpána a svátku Zjevení Páně (Tři králů). Poslední, třetí kapitola obsahuje praktickou část bakalářské práce, kdy se za pomoci her a aktivit seznamují děti s hlavními symboly Vánoc. Děti jsou také seznámeny s cvičením ticha, které napomáhá k celkovému zklidnění a otevřenějšímu vnímání symbolů. Obsahuje také cíle, průběh a vyhodnocení praktické části.

Důležitými zdroji, ze kterých tato práce vychází, a o které se opírá, jsou především tištěné publikace následujících autorů:

Ivan Mucha Symboly v jednání, Jaroslav Studený Křesťanské symboly, František Kunetka Úvod do liturgie svátostí, Ludmila Muchová Vyslovit nevyslovitelné, Langhamerová Jiřina Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy, Čtvero ročních dob v lidové tradici, Večerková Eva Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře, Vavřinová Valbu Malá encyklopedie Vánoc, Eva Večerková a Věra Frolcová Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury, Václav Frolec Vánoce v české kultuře, Luďka Hrabáková Úvod do kulturní antropologie, Petra Kunze a Catharina Salamander Malé děti potřebují rituály, Jan Sokol Člověk a náboženství, Jana Karlová Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa.

1SYMBOL A RITUÁL

1.1 Symbol a jeho význam

Výraz symbol pochází z řeckého slovesa *symballein*, které znamená dát něco dohromady, sestavit, něco srovnat a poté interpretovat a vyjadřovat. Od tohoto slovesa je odvozené podstatné jméno „symbolon“, jež nese význam znamení, dohody ale i praporu.¹

Symbolon sloužil v helénistickém a egyptském prostředí jako důkazný předmět např. pro uzavření smlouvy, identifikaci posla nebo pro přijetí zboží či peněz - později se k tomuto účelu začala používat pečeť. Také sloužil jako - „tesara hospitalis“, tedy jako znamení přátelské pohostinnosti, kterým se při loučení obdarovávali členové spřátelených rodin. Při loučení se rozlomila dřevěná hůlka nebo destička a jednu polovinu si ponechal hostitel a druhou dal hostu. Tento předmět, který byl rozdělený do dvou částí, zaručoval identifikaci obou stran a sloužil tak i potomkům původního hosta či hostitele. Symbolon v sobě nesl povinnost, ale i právo.²

Symbol představuje mnohem více, než co zobrazuje – stojí vedle, ale zároveň se prolíná s metaforou, podobenstvím, ale i s alegorií a analogií. Může také někdy podávat zjednodušenou podobu nějaké historické nebo legendární události, jindy může sloužit jako pouhá značka, připomínka nebo náznak.

Jeho důležitou vlastností je mnohoznačnost, která ztěžuje dodatečný výklad.³ Při interpretaci symbolu se nám tím pádem otevírají nesčetné možnosti, jak danému symbolu porozumět.⁴

Symbol lze přirovnat k obrazu, který je možné pozorovat z různých úhlů - lze v něm tedy najít různý obsah. Je pouze na nás, abychom poznali ten pravý vztah mezi obrazem a zobrazovaným a k tomu je potřeba hlubší studium a znalost nejšířších souvislostí, které se obrazu týkají.⁵ V tomto nám může pomoci sémantika symbolu: „Sémantika symbolu, tj. studium různých modifikací smyslu tohoto termínu a jeho

¹STUDENÝ, Jaroslav. *Křesťanské symboly*. Olomouc: [s.n.], 1992. s. 10-11.

²KUNETKA, František. *Úvod do liturgie svátosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-455-5. s.125 -126.

³STUDENÝ, Jaroslav. *Křesťanské symboly*. s. 9 -12.

⁴MUCHA, Ivan. *Symboly v jednání*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0012-9. s. 89.

⁵STUDENÝ, Jaroslav. *Křesťanské symboly*. s. 11.

proměn napříč časem, umožňuje odhalit některé aspekty věčného problému, který symbolismus klade různým obdobím kultury, a analyzovat odpovědi a interpretace, jež tato období přinášejí.“⁶

Na symbol lze pohlížet z různých úhlů pohledů, např. z pohledu filosofie, sociologie, psychologie, teologie a v neposlední řadě i z pohledu pedagogiky⁷ František Kunetka ve svém díle *Úvod do liturgie svátostí* popisuje symbol jako druh znamení, kde znamení definuje jako smysly vnímatelnou realitu, která pouze poukazuje na něco, co přímo vnímatelné není. Dále rozlišuje signál, kdy je znamení součástí označovaného, konvenční znamení neboli zástupný symbol a symbol jako reálné znamení.⁸

Zástupný symbol je takový druh znamení, které podává informaci o věcech, které existují nezávisle na něm – to znamená, že vztah mezi znamením a skutečností je znatelně volný. Vhodně byla pro představu použita dopravní značka jako příklad zástupného symbolu. Ta může upozorňovat na nerovnost na vozovce – zastupuje tedy skutečnost, kterou nelze např. pro velkou vzdálenost ještě vidět. Jelikož je vztah mezi znamením, tedy v tomto případě dopravní značkou, a skutečností, nerovností na vozovce, znatelně volný, pokud by byla dopravní značka odstraněna, na skutečnosti nerovnosti na vozovce se to nijak nedotýká. U reálného symbolu není o skutečnosti pouze informováno, jak je to u zástupného symbolu, ale skutečnost se provedením znamení realizuje. Vazba mezi znamením a označovanou skutečností je tedy výrazně pevnější než u symbolu zástupného – působí to, čeho je znamením. Tento typ symbolů leží v personální a transcendentní rovině – tato skutečnost klade na jedince větší nároky při jejich užívání a výklad. Reálný symbol odpovídá performativní řeči, např. vnesení rozsudku, který realizuje novou skutečnost.⁹

K symbolu, ale i k našemu životu patří neodmyslitelně i symbolická řeč. Symbolická řeč je nám lidem natolik vlastní, že filosof Ernest Cassirer nazývá člověka *animal symbolicum*.¹⁰ Tento způsob řeči je ale také především sdělovacím prostředkem, kterým se vyjadřuje náboženství, jež nemá jiný způsob, kterým by označovalo jev

⁶KUNETKA, František. *Úvod do liturgie svátostí*. s.21.

⁷MUCHOVÁ, Ludmila. *Vyslovit nevyslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2005. ISBN 80-7325-075-6. s. 12-54.

⁸KUNETKA, František *Úvod do liturgie svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-455-5. s.128.

⁹Tamtéž, s. 128-129.

¹⁰CASSIRER, Ernst. *Filosofie symbolických forem*. Praha: Oikomenh, 1996. Oikúmené. ISBN 80-86005-10-0. s.15-40.

nadpřirozena nebo transcendentna¹¹ – tedy něčeho, co překračuje naše hranice poznání, něco, co nás přesahuje a je nám nepoznatelné. Abychom však porozuměli řeči, kterou k nám symboly promlouvají, musíme jim vyjít vstříc otevřením své mysli – otevřením, dle H. Halbfase, tzv. třetího oka, které vidí a je schopno nahlížet do nitra věci. To samozřejmě není jednoduché a je vhodné proto soustavně se symboly pracovat – v knize *Vyslovit nevyslovitelné* hovoří Ludmila Muchová o zacvičovací metodě, která spočívá v jejich pozorování, vyprávění, naslouchání, ale i v zacházení se symbolickými předměty např. ve hře.¹²

1.2 Rituál

Pojem rituál pochází z latinského slova „ritus“ a značí zvyklost projevující se v gestech, jednání nebo řeči. Provázejí člověka celým jeho životem. Jedná se o cyklicky opakující se způsoby chování za určité situace, které mají určitým pravidlům.¹³ Rituálem se většinou označují náboženské nebo také světské ceremonie.¹⁴ Váže se k nim velké množství symbolů, ať už se jedná o gesta, jazyk či znaky. Jako příklad z náboženských rituálů může sloužit svaté přijímání. Ze světských můžeme uvést přísahu prezidenta, kdy symbolicky přísahá na historický výtisk Ústavy. Existují nejen ve všech kulturách, ale také doprovází člověka celým životem. Rituály můžeme dělit z hlediska počtu osob nebo z hlediska cyklicity.

Z hlediska počtu osob účastnících se rituálu rozlišujeme rituály osobní, rodinné a společenské. Osobní rituály pomáhají člověku členit jeho den a usnadňují zvládnutí cyklicky se opakujících událostí. Mezi soukromé rituály člověka můžeme uvést např. ranní vstávání, kdy má každý zavedené své zvyklosti, ať už se jedná o ranní modlitbu či postup při ranní hygieně. Rodinné rituály slouží především k utužení rodinných vztahů a k výchově a rozvoji potomka. V případě rodiny přispívá k nalezení vnitřní jednoty. Každá rodina si postupem času vytváří různé rituály, které pomáhají dětem nejen k nalezení svého místa v kruhu rodinném, ale také v utváření vlastní identity. Tyto rituály se skládají z rituálů, které si rodiče přinesly ze svých původních rodin a především

¹¹MUCHOVÁ, Ludmila. *Vyslovit nevyslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů*. s. 68.

¹²Tamtéž, s. 70.

¹³KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4. s. 8-11.

¹⁴AUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3. s. 9.

z nových představ rodičů a dětí, jak slavit různé svátky a další opakující se události. Rituály také pomáhají dítěti pochopit členění období a času v lidské společnosti a dále v pochopení duchovní podstaty svátků a symbolů. Díky nim je mnohem snadnější zavádění pravidel společně s vymezením mantinelů, ale i zvládání různých krizí v životě dítěte.¹⁵ Mezi nejdůležitější rituály dětí patří vyprávění pohádek, které mohou sloužit i jako součást uspávacího rituálu.¹⁶ V rámci rituálů společenských, kterých se účastní více osob, lze uvést jako příklad mši.¹⁷

Z hlediska cyklicity rozlišujeme přechodové a cyklické rituály. Přechodové rituály mají za úkol zvýraznit určitý předěl v životě člověka. Z podstaty jsou určeny konkrétnímu jedinci, mají však často kolektivní povahu. Jako příklad slouží svatba, promoce, ale také korunovace krále. Do této kategorie můžeme zařadit také pohřeb, jenž pomáhá pozůstalým dát průchod svým emocím a lépe se vyrovnat se smrtí blízkého člověka. Úlohou cyklických rituálů je především rozčlenění určitého období, např.: začátek nového kalendářního roku nebo připomenutí významných událostí či svátků, Advent, vzpomínka na Sametovou revoluci. Díky společnému dodržování rituálů v sobě společnost posiluje pocit sounáležitosti a v období krizí pomáhají udržet společnost v soudržnosti.¹⁸

Rituály mohou mít ovšem také negativní dopady a to především tehdy, pokud se stanou pouhou schránkou bez obsahu a člověk je vykonává pouze ze strachu ze změny nebo z pohodlnosti. V tomto případě začínají blokovat svobodné myšlení. Dalším špatným použitím je, když rituál slouží jako trest, např. klečení v koutě.¹⁹

¹⁵KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. s. 9-14.

¹⁶AUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. s. 30-36.

¹⁷KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. s. 10-11.

¹⁸HRABÁKOVÁ, Luďka. *Úvod do kulturní antropologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 978-80-7494-001-9. s. 28-34

¹⁹KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. s. 9-14.

1.2.1 Význam svátků a jejich slavení

Svátky či sváteční dny byly a jsou stavěny jako protiklad dnům všedním, pracovním. Svátek se na rozdíl od všedních dní nezaměřuje na rodinu a její starosti, ale na prožití náboženských rituálů v celém společenstvu. Jako příklad můžeme uvést cestu muslimů do Mekky. Společné prožívání svátku upevňuje nejen danou společnost, ale každého jednotlivce. Zúčastněním se rituálu se přihlašuje k jeho odkazu, jako k něčemu závaznému.²⁰ V současné západní kultuře dochází k utlumování významu rituálů. S postupným rozvojem empirických věd, se v lidském přístupu ke světu prosadil racionální a technický přístup, který postupně vytlačuje „duchovní“ prožitek jako věc, která patří do dob minulých. Díky rozvoji technologie, také přetrhal člověk své přirozené pouto k přírodním vlivům, což má za následek méně naléhavé prožívání cyklických rituálů. V mnoha případech zanikají rituály, protože se staly přežitkem nebo odporují sociálnímu či genderovému rozdělení společnosti. Menší úpadek rituálů se projevuje na vesnicích, kde se na mnoha místech slaví tzv. „lokální rituály“. Může se jednat pouze o upravené rituály slavící se na celém našem území, či zcela svébytné rituály vlastní pouze několika vesnicím. Tyto rituály přežívají díky vesnickým komunitám, které jsou v mnoha ohledech uzavřenější a konzervativnější, než komunity městské. I zde však dochází postupem času k vyprazdňování rituálů. Důvodem může být odchod starší generace nebo postupné vyliďňování vesnic, kdy mladí lidé chtějí opustit tento konzervativní svět, se kterým je spjata spousta rituálů. I přes úbytek rituálů je s nimi společnost pevně spjata, ať už jde o slavení velkých svátků, jako jsou Vánoce, tak o vytváření zcela nových rituálů např.: každoroční konání hudebních festivalů.²¹

Se svátky a rituály bývají spojeny různá místa či předměty. Tyto předměty neslouží k běžnému účelu a jsou využívány k předem určeným činnostem. Pobyty na posvátných místech jsou zase svázány určitými pravidly, např. v kostele sundáním pokrývky hlavy a po vstupu dovnitř pokřižování se.²²

²⁰SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. Praha: Portál, 2004. Antropologie. ISBN 80-7178-886-4. s. 35-40.

²¹KARLOVÁ, Jana. Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. ISBN 978-80-7465-076-5. s.121-145.

²²SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. s. 35-40.

2 Symboly a zvyky spojené s adventem a Vánoce

V následující kapitole zmíním původ a význam nejznámějším symbolů a rituálů, které se v redukované podobě zachovaly do dnešní doby.

2.1 Advent

Pojem advent se odvozuje z latinského *adventus* a znamená příchod. Je to doba čtyř týdnů před Vánoce, která byla v 8. století ustanovena církví a začíná jím liturgický rok. Pro křesťana znamená období očekávání příchodu Spasitele Ježíše Krista. Čas, kdy se má člověk oprostít od světských záležitostí, zklidnit své tělo, duši a rozjímat – přiblížit se Bohu.²³ Podle církevního kalendáře začíná první neděle mezi 27. listopadem a 3. prosincem, a končí 24. prosince západem slunce.²⁴

Den začínal bohoslužbou, kdy lidé ještě za tmy chodili do kostela na roráty (ranní mariánskou mši), která začínala veršem: *Rorate coeli...*, v překladu „Rosu dejte nebesa...“²⁵ Advent zahrnoval nejen fyzický půst, ale také zdrženlivé chování a omezený společenský život, např.: zákaz tance, zábavy, svateb a schůzek dívek s chlapci.²⁶ Společenský život byl v klidnější podobě přesunut do soukromí na různá posezení v chalupách. Těmto setkáním, která doprovázely drobné práce, se říkalo přásky nebo přidky a to v závislosti na druhu práce.²⁷ Scházely se všechny generace a tak zde docházelo k vyprávění příběhů, předávání zkušeností, ale také duchovních odkazů.²⁸ Při práci se také zpívalo, ale v době adventu byly písňe světské nahrazeny písňemi náboženskými.²⁹ Advent, byl však stále běžným a všedním obdobím prostoupeným nejen předvánoční přípravou, ale také přípravou hospodářství na nový rok, např.: úklidem náradí a vykonáváním fyzicky náročných příprav. K vánočním svátkům se chystal celý dům. Na venkově to obnášelo především úklid, nákupy potravin

²³ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0, s. 233.

²⁴ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. V Praze: Vyšehrad, 2015. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7, s. 349.

²⁵ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s. 234.

²⁶ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 350.

²⁷ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. Praha: Petrklíč, 2008. ISBN 978-80-7229-171-7, s. 96.

²⁸ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s. 234.

²⁹ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 350.

a poté přípravu zásob na svátky – pečení chlebů, koláčů a vánoček. Mezi mužské předvánoční povinnosti patřila také příprava betlémů.³⁰

2.1.1 Adventní věnec

Tradice adventního věnce patří k oblíbeným a ryze křesťanským zvykům. Je dodržována jak v církevní, tak v domácí tradici.³¹

O první adventní věnec se zasloužil teolog J. H. Wichern, který v roce 1838 v městě Hamburk začátkem adventu pověsil nade dveře tamního sirotčince velký věnec ze dřeva, na který každý den upevnil jednu svíci a pod něj postavil pokladničku, do které mohli věřící házet milodary pro opuštěné děti. Adventní věnec si prošel svým vývojem - mezi dvěma světovými válkami se už zhotovovaly také ze zelených větviček – živé adventní věnce byly symbolem věčného života, tvar věnce vyjadřoval jednotu lidí a Boha, plamen svíček byl symbolem Krista, jakožto světla ozařujícího láskou každého člověka. Počet svíček odpovídá počtu nedělí, které předchází Vánocům.³² Každou adventní neděli se rozsvěcí další svíčka, která symbolizuje další krok přiblížení ke spáse, světlu, které na svět přišlo s narozením Krista.

Adventní věnce se u nás staly oblíbeným znakem předvánočního období až v posledních generacích. Ujaly se nejen jako příjemný a estetický objekt naplněný duchovním obsahem, ale také jako součást vánočního domácího interiéru.³³

2.1.2 Adventní kalendář

První adventní kalendář vznikl, dalo by se říci omylem na počátku 20. století. Tiskař Mnichovanov Gerhart Langov vytiskl vystřihovací kalendář a tím vznikl zvyk dávat dětem na začátku adventu takovýto dárek. První adventní kalendář byl sestaven ze dvou listů papírů, kde na jednom bylo v malých okénkách vytištěno dvacet čtyři básniček a na druhém stejný počet obrázků – úkolem bylo každý den vystřihnout jeden obrázek a přiřadit ho k příslušné básničce. S přibývajícemi dny se tvořila krajina, která

³⁰ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*, s. 234 -235.

³¹ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 98.

³² VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri, 2001. 286 s. ISBN 80-7277-077-2. s.29.

³³ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 98 -99.

byla na Štědrý den dokončena. K jeho rozšíření pomohlo doporučení církevních úřadů a ministerstva školství jakožto pomůcky do hodin náboženství. I adventní kalendář prošel vývojem – na začátku vlády Hitlera byl pro svůj náboženský obsah dokonce v Německu zakázán. V roce 1942 byl sice adventní kalendář znova k dispozici, ale díky cenzuře byla slova s křesťanskou tematikou zaměněna a krajina s anděly byla nahrazena postavami vojáků trávících Vánoce daleko od rodiny.³⁴

Nyní je adventní kalendář rozšířený natolik, že nechybí v téměř žádné domácnosti a tak nejen připomíná, ale i krátí čas dětem do tolik očekávaných Vánoc.

2.1.3 Sv. Barbora

Sv. Barbora žila přibližně mezi 2. a 4. stoletím v Turecku, kde byla pro svou víru popravena. Je patronkou povolání, u kterých hrozí riziko smrti, např.: horníků, dělostřelců nebo pyrotechniků. Dále je pomocnicí při horečce nebo umírání. Mezi její atributy patří věž, kalich, palmová ratolest, malé dělo a hornické nástroje.³⁵

Svátek sv. Barbory se slaví 4. prosince. Mezi nejznámější tradice patří přinášení domů větviček třešně, tzv. barborek. V minulosti se věřilo, že pokud barborky do Vánoc vykvetou, v následujícím roce se bude konat v domě svatba – z tohoto důvodu je vesnické dívky pečlivě opatrovaly. V lidové tradici se však tento den nejvíce proslavil obchůzkami barborek, kdy ženy v bílých šatech, jež symbolizovaly čistotu i smrt, se zahaleným obličejem, chodily navečer od domu k domu.³⁶ Před vstupem se ohlašovaly zvoněním nebo boucháním prutu do okna.³⁷ Dovnitř vcházely bez pozvání a v ruce nesly metličky a košík plný ovoce.³⁸ Při návštěvě nemluvily, pouze změněným hlasem požadoval modlitbu. Hodné děti odměňovaly a zlé trestaly.³⁹

³⁴VAVŘINOVÁ, Valburga. Malá encyklopedie Vánoc.. s. 25-26.

³⁵VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 354-355.

³⁶LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s.247-248.

³⁷VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 356.

³⁸LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s. 248.

³⁹VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 356.

2.1.4 Sv. Mikuláš

Svátek sv. Mikuláše patří k nejvýznamnějším adventním svátkům, který připadá na 6. prosince. Stejně jako narození Ježíše Krista se Mikuláš slaví v předvečer, což souvisí se staroevropským chápáním toku dne, kdy den začínal předsunutou nocí, která začínala východem první hvězdy. Mikulášská obchůzka s dárky probíhá 5. prosince v předvečer jeho svátku. Sv. Mikuláš představuje reálnou postavu světce z dob prvního křesťanství a váže se k městu Myra. Světec, který zde po roce 300 žil, se proslavil řadou dobrých skutků a poté se stal jedním z prvních biskupů křesťanské církve. Své postavení si brzy získal i v západním křesťanství, přes Itálii, kam kolem roku 1000 byly převezeny jeho ostatky. Na západ a sever Evropy se tato obliba rozšířila především díky cestám mořeplavců.⁴⁰ Stal se světcem s obsáhlým patronátem. Je ochráncem nejen námořníků, lodníků, rybářů, převozníků a vod, ale i např.: obchodníků, cechovních společenství, poutníků i neprovdaných dívek i dětí.⁴¹

Mikulášská nadílka, která byla včleněna do lidových zvyků, je mladšího data. Spojila se s tradicí adventu a jeho, již existujících, obchůzek dědů a kmetů, kteří se vážali k pohanským dobám. V našich zemích se tato tradice pokřesťanštila a Mikuláš dostal podobu dobrodružného křesťanského patrona, jež je zobrazován jako stařec s bílým plnovousem. Mikuláš je oblečen jako skutečný biskup v komži, mitře, ornátu a s berlou v ruce. Doprovází ho anděl a čert, postavy zcela smyšlené. Anděla, jako ztělesněné dobro, můžeme vidět v bílém, s křídly a s hvězdou na čele. S čertem, jakodémonem zla, naopak v barvě černé a červené, se setkáváme v polozvířecí podobě kopytem a rohovitě chlupaté kožešině. Mikuláš vystupuje jako zpovědník a soudce provinilců. Čert je trestán a anděl obdarovává.⁴²

K tomuto svátku se váží i Mikulášské trhy, které se konaly 6. prosince. Tyto trhy byly místem, kde se nakupovalo nejen potřebné zboží, potraviny, ale i dárky na Vánoce. Na trzích bylo možné zakoupit kromě všedních potřebných věcí i věci speciální. Pomeranče, datle, fíky, dále i zboží perníkářské a cukrářské. Daly se zde zakoupit i drobné dárky, které byly určeny především dětem – sladkosti, ale také dřevěné nebo hliněné hračky. Přední místo měli betlemářské práce. Ať už se jednalo o malé betlémy,

⁴⁰ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Čtyři roční doby v lidové tradici*. s. 100.

⁴¹ VEČERKOVÁ, Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-006-0. s. 279.

⁴² LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Čtyři roční doby v lidové tradici*. s. 100.

které byly sestavené do malých celků nebo to byly předtištěné archy s figurkami, které byly určeny k vymalování a vystříhání. Mohly se zde zakoupit i předměty, které byly vytvořené z čerstvého nebo sušeného ovoce. Další skupinu tvořili abstraktní předměty vytvořené z jablek, větviček, někdy i pečených těstových dílů spojené často do paprskovitě rozvětvených útvarů. V jejich symbolice vidíme obraz slunce. Centrem těchto výrobků bývá jablko, jež symbolizuje plodnost, zdraví a prosperitu.⁴³

2.1.5 Sv. Lucie

Sv. Lucie byla světice, která zemřela násilnou smrtí. Je patronem slepců, krejčí, švadlen, přadlen a dalších řemesel záviselých na zraku. Atributy Lucie jsou meč nebo dýka, palmová ratolest a kotel.⁴⁴ Svátek sv. Lucie připadá na 13. prosince a je tak posledním svátkem před Vánoci. Jméno Lucie je odvozeno od slova lux a znamená světlo.⁴⁵

Při tomto svátku obcházejí domy maskované postavy tzv. lucky, za které se přestrojovaly především ženy a dívky. Byly zahalené do bílých plachet či oděvů a obličej měly zakrytý buď tkaninou, nebo moukou. Mezi rekvizity, které měly lucky v rukou, patřily metličky, vařečky, někde i peroutky, kosáky, srpy apod. Lucky většinou nemluvily, vydávaly pouze sykavé a vrčivé zvuky, proto byla důležitá především jejich mimika. Vcházely tiše do světnice a tam obrazně vymetaly smetí pomocí perutí z husích křídel.⁴⁶

⁴³ Tamtéž. s. 103–104.

⁴⁴ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 382.

⁴⁵ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s.267.

⁴⁶ VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 386 -390.

2.2 Vánoce a jejich význam

S tímto časem je spojená zvláštní atmosféra, kterou pociťuje v tuto zimní dobu snad každý z nás. Někdo tento čas věnuje vzpomínce na doby jemu nejbližší a nejvzácnější, někdo tento čas prožívá jako čas posvátného zrození dítěte. Všichni si však společně přejeme, aby vánoce byly šťastnými dny - dny míru a pokoje.⁴⁷

Český výraz Vánoce pochází pravděpodobně z německého slova *Weinahten*, přičemž německý výraz *Wiha* lze přeložit jako světlo a *Nacht* je německý výraz pro noc – Svatá noc, Čas svatonoční. Latinský výraz je *nativitas* a je překladem pro narození. *Natalis dies* je tedy den narození.⁴⁸

Podstatou křesťanských vánočních oslav je biblický příběh, který vypráví o narození Ježíše Krista a oslavě s ním spojenou⁴⁹, kdy Bůh posílá v jeho narození na zem světlo života.⁵⁰ V liturgickém kalendáři trvá vánoční období až do 6. ledna. Začíná Štědrým večerem, pokračuje oktávem – osmi dny, které jsou završeny oslavou Boží rodičky, a končí svátkem Zjevení Páně (Tří králů). Církev narození Ježíše Krista časově spojila se starým mýtem zimního slunovratu, který vyjadřuje vědomí o nekonečném vítězství života nad smrtí a světla nad tmou. To mělo vliv i na utváření vánočních tradic na našem území. Křesťanské legendy a obřady se prolínají se starými oslavami obnovy slunečního svitu a znovuzrození Slunce. Lidové zvyky, které zahrnují magické úkony, věštby a zákazy, byly zaměřeny na pozitivní ovlivnění přírody, zdraví a plodný život v novém období. Mezi křesťanské vánoční tradice patří hry, písně, ale i výtvarné projevy zaměřené na znázornění příběhu narození Ježíše – především betlém a jesličky.

Společenský význam Vánoc se postupem času rozšířil. Zatímco pro křesťany zůstávají Vánoce především oslavou narození Ježíše Krista, pro širší společnost jsou Vánoce spíše dny rodinné družnosti a lásky.⁵¹

⁴⁷FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 80-7021-018-4. s. 44.

⁴⁸VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. s. 17.

⁴⁹VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 394.

⁵⁰J 8,12.

⁵¹VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 394 – 396.

2.2.1 Štědrý den

Štědrý den je posledním dnem adventu, ale také dnem památky biblických prarodičů Adama a Evy. Štědrý den byl ještě donedávna brán jako tzv. polosvátek. Hranicí, která rozdělovala pracovní a sváteční den, bylo zasednutí rodiny ke štědrovečernímu stolu s východem první hvězdy. Denní část tohoto dne zahrnovala štědrovečerní přípravy, přípravy k následujícím svátkům, ale také úklid domu nebo zaopatření domácích zvířat.⁵² Štědrý den byl chápán jako den zcela výjimečný a byla mu přisuzována zvláštní moc.⁵³

Tento den zůstává především oslavou narození Krista. Obsahuje ale také předkřesťanské zvyky, které byly postupně přejaty. Vše co se v tento posvátný den stalo, mělo dopad na nastávající rok. Byt měl být čistý, vyzdobený a po celý den měla vládnout pokojná nálada.⁵⁴

„Je to čas, kdy podle starých představ svět živých vchází do kontaktu se světem mrtvých a obavy z návštěvy zesnulých předků se snoubí se snahou si je usmířit, aby jejich vliv na rodinu, chod domácnosti a hospodářství byl příznivý.“⁵⁵ Velmi důležitou součástí tohoto dne byly magické úkony, které měly ochránit jak příbytky lidí, tak i chlévy od škodlivých sil.⁵⁶ V ochraně pomáhaly křesťanské symboly, vykuřování domu bylinami, vykropování domu svčenou vodou, hlučení, střílení z ručnic apod.⁵⁷ Ke Štědrému dni také patřilo hádání budoucnosti, můžeme uvést např. rozkrojení cibule, kdy se hádalo z rozkrojených částí, jaké bude v novém roce počasí. Mezi další zvyky patřilo házení střevíčkem, vybírání poslepu polen, rozkrajování jablek atd.⁵⁸ Závěrem Štědrého večera byla tradiční cesta na půlnoční mši do kostela, kde se připomíná narození malého Ježíše v betlémském chlévě. Půlnoční mše, konající se v čase půlnoci z 24. na 25. prosince, otvírala vlastní vánoční hody a Boží hod.⁵⁹

⁵²VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 397.

⁵³LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 111.

⁵⁴LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s. 288 – 289.

⁵⁵VEČERKOVÁ, Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. 43.

⁵⁶Tamtéž, s. 48.

⁵⁷VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 398-399.

⁵⁸VEČERKOVÁ, Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. s. 164-165.

⁵⁹LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 115.

2.2.2 Betlém

Jesličky nebo také betlém – tak nazýváme prostorové zobrazení příběhů z evangelických textů za pomoci figur a kulis. Tyto díly je možné nejen doplňovat, ale i s nimi pohybovat. Betlém má neměnné uspořádání a člení se do mnoha částí. Ústřední místo zaujímá Svatá rodina, tedy Ježíšek, Maria, Josef, osel, vůl a anděl. Rozšířenou scénu tvoří pastýři s ovečkami a tři králové s doprovodem a otevřenou scénu tvoří různé postavy, např.: darovníci, hudebníci, stromy nebo zvířata.⁶⁰

Jesličky vzešly z církevního prostředí. Nejstarší zpráva o nich sahá do 15. století do Itálie. Zásluha na jejich rozšíření po evropských zemích patří františkánům a jezuitům. Ti postavili roku 1562 ve svém pražském kostele úplně první realistické jesličky, co se týče českých zemí. Po jejich vzoru a působením protireformace pronikly jesličky i do dalších kostelů a klášterů - v 18. století byly běžně vystavovány.⁶¹ Kostelní jesličky mívaly až v životní velikosti vyřezávané figury ze dřeva. Někde byly dokonce odívány do šatů. Na Tři krále byly ještě doplněny o tříkrálový průvod – tedy tak, jak je známe dnes. Do vývoje betlémů však zasáhl v roce 1792 Josef II., kdy v kostelech stavění betlémů zakázal a to údajně z důvodu, že duchovenstvo vidělo narození Ježíše Krista příliš pozemsky. Jelikož byly v té době jesličky oblíbené, přestěhovaly se z kostelů do lidských příbytků. Profesionální řezbáři se tomuto zájmu přizpůsobili a nadále vyřezávali drobná díla pro okolní zájemce. Ve vesnicích, kde lidé uměli pracovat se dřevem, si vyřezávali své betlémy posvém. Tyto dva způsoby, profesionální a laický, vytvořily základ českému lidovému betlemářství. Betlém měl v průběhu 19. století ve venkovské světnici své výhradní místo. Stavěl se tak, aby byl hotov do Štědrého večera, kde se u jesliček rozsvěcovalo světlo a ve světnici stával až do svátku Hromnic.

Celé 19. století, ale i počátek 20. století se technika řezby zdokonalovala a tím dopomohla vzniku některým betlemářským centrům – dodnes je známým centrem Příbramsko, kde je tvorba betlému stále aktuální a to zejména v rámci zájmové a spolkové činnosti. Kromě velkých betlémů, které byly každoročně stavěné, byly i menší betlémy. Těm se říkalo skříňkové, které byly upraveny napevno do malé zasklené skříňky. Skříňkové betlémy byly často užívány v 19. století ve městech. Jindy se jednalo o přenosné jesličky, které byly vyráběné podomácku a následně na

⁶⁰VEČERKOVÁ, Eva a VĚRA FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. s. 309.

⁶¹FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. s. 91.

předvánočních trzích prodávány spolu s figurkami, které byly vtlačeny např. do formiček z papírmašé.⁶²

2.2.3 Vánoční stromeček

Vánoční stromek přišel do Čech z Německa, kde měl celkem hlubokou tradici. Údaje o něm sahají až do 17. století. V Čechách byl poprvé spatřen v Praze roku 1812, kde měl pan Liebich, tehdejší intendant Stavovského divadla, v salonu své vily právě stromek umístěný.⁶³

V průběhu 20. století se stal vánoční stromek novodobým symbolem vánočních svátků. Objevoval se nejen v soukromí rodin, ve venkovním prostředí obcí a měst, na náměstí, ale i ve výlohách obchodů. Stromek byl umísťován dle prostorových podmínek, např. ve vesnických domácnostech měl své místo ve světnici. Byl často zasazován do špalku, do dřevěného kříže, ale i do řepy, odkud čerpal šťávu a déle tak vydržel. Vánoční stromek stával na židli nebo na truhle u okna, nebo i v něm. Stromek malé velikosti byl dáván na štědrovečerní stůl a byl spjat jak s večerí, tak i obyčejí, které se k tomuto večeru vázaly. Malé stromky se ale také zavěšovaly za kmen nebo za špičku ke stropu. V chudších rodinách stromky nahradila větev jehličnanu, která byla zasazena do hrnce nebo řepy.

Mezi první ozdoby vánočních stromů patřily jablka a ořechy, jež symbolizovaly hojnost. Výzdoba stromku se řídila především sociálním postavením rodin. Věšela se zejména panenská jablíčka, hrušky, sušené švestky, jeřabiny s šípky, které se navlékaly do řetízků. Dále vlašské ořechy nebo svatojánský chléb. Zdobila jej i trocha vánočního cukroví, které se v chudých rodinách ze stromku uschovalo a použilo k výzdobě na další rok. Stromek se zdobil nejen jedlými ozdobami, ale přidružily se k nim i ručně dělané ozdoby z materiálů, které byly snadno dostupné, např.: z papíru, lepenky, pohlednic, hrozinek, fíků nebo fazolových zrn. Vánoční ozdoby vyráběly i děti, např.: vatové a papírové řetězy nebo také lampionky a kornouty, které se daly naplnit drobným cukrovím. Dále to byly figurky andělíčků a děťátek ze slámy. Postupem času však ručně dělané ozdoby nahradila kupovaná výzdoba. Osvětlovat vánoční stromek lidé začali až

⁶²LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 108 – 109.

⁶³LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 109.

ve druhé polovině 19. století a to tak, že se svíčky jen nalepovaly nebo přivazovaly nití na větev. Také se často svíčka zespondu připíchla na větev špendlíkem. K vánočnímu stromku se pojí také některé tradice, jako je např.: věštění z kouře svíček nebo sbírání a uschování ořechů ze stromů z důvodu, aby se v domě držely peníze, apod.⁶⁴

2.2.4 Večeře

Slavnostní štědrovečerní večeře byla počátkem samotných oslav, a mohla započít teprve s východem první hvězdy.⁶⁵ K večeři se vztahovaly určité zásady. Byl například kladen důraz na to, aby počet osob u stolu byl sudý – pokud tak nebylo, rodiny si často vypomáhaly a střídavě si zvali lichého člena rodiny k sobě na večeři. Další zásada se týkala hospodyněk. Jakmile usedla ke stolu, už od něj nemohla vstát. Proto nanosila na stůl všechno jídlo najednou. Večeři započal hospodář nebo nejstarší člen rodiny a to vždy modlitbou. Ten, kdo zahajoval večeři, také rozdělval chléb nebo oplatky.⁶⁶ V některých oblastech se nohy stolu svazovaly řetězem. Tento akt byl symbolem jak soudružnosti osob u stolu, ale i jejich návratu ke stolu do roka a ve stejném počtu. Úroda se v některých krajích zajišťovala například rozložením slámy pod stolem, v jiných oblastech stačilo pro zajištění úrody vložit pár zrn pod ubrus. Pokud v rodině někdo zemřel, nechal se pro něj talíř i s polévkou.

Vliv na samotný jídelníček měla jak sociální vrstva, tak i zvláštnosti krajů.⁶⁷ Štědrovečerní večeře spočívala předně v pestré skladbě pokrmů a chodům mělo být devět.⁶⁸ Měšťanské vrstvy tradiční strukturu večeře často obohacovaly i jinými pokrmy, např. rybou na několik způsobů, krocanem, plněnými hlemýždi, králíkem v omáče, vánočním dortem, cukrovím apod. Naopak prostí lidé dodržovali jídelníček původní. Stůl byl pokryt bílým ubrusem a nesměli na něm chybět plodiny, které se v daném hospodářství urodily.

Skladbu jídelníčku lze shrnout následovně. Jako prvním byla modlitba, která celou hostinu započala. Poté přišla na řadu oplatka nebo chleba s medem. Jako další pokrm byla polévka a to hrachová nebo čočková, jejíž význam byl především v nárůstu

⁶⁴VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 433 - 440.

⁶⁵LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 111.

⁶⁶VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, s. 398-399.

⁶⁷LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 112.

⁶⁸FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. s. 55.

bohatství. Hlavním jídlem v Čechách byl nákyp s příměsí hub – u nás známý jako kuba. Tato struktura štědrovečerní večeře byla obvyklá až do konce 20. století. Na štědrovečerním stole nesmělo chybět ale ani ovoce. Ať už se jednalo o čerstvá jablka a ořechy, které symbolizují bohatství nebo sušené ovoce jako křížaly, sušené švestky atd. Dalším chodem byla i dnes oblíbená vánočka, která sloužila nejen jako jeden z chodů večeře, ale i jak dar, který dostávali sloužící i koledníci. V průběhu 19. a 20. století přibilo na stůl cukroví, které se postupem času stalo chloubou hospodyněk.⁶⁹ Dnes tolik oblíbené ryby na štědrovečerním stole, byly ve vesnických rodinách ještě počátkem 20. století vzácností. Ryby byly zařazovány do štědrovečerního jídelníčku předně v měšťanských domácnostech a ve vesnicích, které ležely v rybníkářských krajích.⁷⁰

2.2.5 Nadělování dárků

Čarování a kladení otázek, které se týkaly budoucnosti, časem zastínilo nadělování dárků. Vánoční dárky však nenosil Ježíšek, ale Mikuláš. Od něj, nebo i od jiných postav adventního času, dostávaly děti dárky přímo do ruky, punčoch, bot, ale i na talíř za okno.⁷¹ Díky náboženské reformaci, která odmítala světce, se darování přesunulo na Vánoce. Postavou, která naděluje dárky, se u nás v českých zemích stává Ježíšek. Rodiče chystaly dárky od Ježíška tajně, aby byly pro malé děti na Boží hod překvapením. Dětem se však říkalo, že Ježíšek je naděluje již o svaté noci. S vánočním stromem je Ježíšek spojován v 19. a 20. století.⁷² Obdarovávali se hlavně lidé z bohatých vrstev společnosti. Jednalo se často o cenné dary, např.: zlaté prsteny či brože. Děti dostávaly hračky a to zejména panenky, koníky nebo pokojíčky. S dárky se nezapomínalo ani na služebnictvo. Na venkově se darování dárků neujímalo takovou rychlostí jako ve městech. Obdarovávaly se především děti a to hlavně užitnými věcmi, např.: šátkem, čepicí, rukavicemi apod.⁷³ Postupně však nacházely pod stromečkem i jiné dárky, často i nákladnější v souvislosti s možnostmi rodičů.⁷⁴

⁶⁹ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 112 – 113.

⁷⁰ FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. s. 55.

⁷¹ Tamtéž, s. 96.

⁷² VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 430 – 431.

⁷³ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. s. 114.

⁷⁴ FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. s. 96.

Ježíšek se stal postupem času synonymem pro vánoční dárečka jeho představa se do českých zemí vžila jako něžný a laskavý dárce s andílky, kteří mu pomáhají.⁷⁵ Darováním dárků si křesťané připomínají dar, který seslal Bůh v podobě svého syna Ježíše.⁷⁶

2.2.6 Sv. Štěpán

Sv. Štěpán je znám jako kazatel křesťanství. Jeho život je popsán v knize Skutků apoštolů. Kolem r. 40 zemřel mučednickou smrtí – byl ukamenován. Je patronem kameníků, tesařů, kočích atd. Mezi jeho znaky patří kniha evangelií, mučednická palma a tři kameny.⁷⁷

Svátek sv. Štěpána se slaví 26. prosince a je to hlavní den koledy. Byl to první den po adventním půstu, kdy se společenský život opět navrátil do veřejného prostoru. Na sv. Štěpána tradičně končila služba mužského služebnictva. Přesněji byla přerušena až do Nového roku. Z toho důvodu se v tento den vyplácely odměny za službu, např.: penězi, naturáliemi atd. V době koledy chodili po domech obecní zaměstnanci, např. pastýři, kteří si s přáním šli i pro svou celoroční výplatu, jejíž částí byla i výslužka. Vedle toho chodili i prostí koledníci, kteří obcházeli stavení už od Štědrého dne. Mezi hlavní znaky koledníků patřily kolední jesličky, ale také speciální hudební nástroje, jako byl např. bukál – nástroj z hliněného džbánu. Mezi další zvyky patřilo roznášení tzv. štěstíček. Štěstíčkem byla jedlová větvička, která byla zdobena papírovou květinou s mašličkami. V tento den se na některých místech konaly tzv. jesličkové hry. Jednalo se o malá divadelní představení, která byla často humorného rázu. Vystupovala v ní svatá rodina, andělé a pastýři.⁷⁸

2.2.7 Svátek Tří králů

Tento svátek připadá na 6. leden a předznamenává konec Vánočních svátků. Při svátku Tří králů se připomíná také útěk svaté rodiny do Egypta, vyvraždění neviňátek a celkově postava krále Heroda. V tento den se konaly mše, při kterých se světily

⁷⁵Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. s. 296.

⁷⁶VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. s. 123-127.

⁷⁷VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. s. 447.

⁷⁸LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. s. 300 – 302.

významné atributy, např.: voda, svatý olej, kadidlo nebo křída. Křídu a vodu si lidé odnášeli do svých domů a to z důvodu žehnání příbytků - s tímto souvisí obcházení Tří králů po domech. Jednalo se o postavy tří převlečených chlapců za krále. Na hlavě nosili královské čepice a jeden z nich měl začerněný obličej. Dále s sebou nosil kadidelnici, papírovou kometu a posvěcenou křídu, s níž psali nad vstupní dveře požehnání a datum daného roku.⁷⁹

⁷⁹Tamtéž, s. 303-305.

3 Projekt – Ticho, Cesta do Betléma, Světlo, Dar

Jak je patrné z předchozí kapitoly, advent a Vánoce jsou obdobím spojeným s velkým množstvím symbolů. Některé se dodnes zachovaly, mnohé zanikly. V minulosti měly především duchovní rozměr, kdy si věřící připomínali Boží dar, Ježíše Krista. Postupem času, ať už vlivem konzumní společnosti, reklamy či pohodlnosti, se u většiny lidí z Vánoc vytratila duchovní podstata a zůstal pouze hmotný rozměr. Přitom, i když si to samo dítě neuvědomuje, jsou symboly v jeho psychickém rozvoji nepostradatelné.⁸⁰ V případě vánočních symbolů se dítě učí, že radost druhému nedělá pouze drahý hmotný dar, ale i malé nehmotné dary, či pouze společnost blízkého člověka. Cílem mého projektu je pomocí vhodně zvolených her a aktivit nabídnout dětem možnosti vnímat Vánoce jinak, než pouze jako „den kdy dostanou dárky“.

3.1 Cvičení ticha

Aby děti a mladí lidé lépe pochopili význam symbolů a rituálů, je potřeba učít je porozumět poetickému jazyku a metaforám. Toho docílíme pomocí vyprávění nebo literatury, např.: povídkami či poezií. Další metodou, jak být citlivější k symbolům a „duchovnu“ obecně, je práce s tichem. Nejedná se pouze o ticho vnější, ale také o celkové vnitřní zklidnění. V těchto cvičeních je největším problémem nuda, která může nastat, pokud je po dětech zklidnění vyžadováno. Ticho nesmí být nařízené - jako příklad můžeme uvést situaci, když je ve třídě hluk a po zavelení učitele se rozhostí ticho. V takovém případě jsou žáci sice zticha, ale je to ticho vynucené autoritou, tudíž se žáci cítí nepříjemně. Jako pomoc nám v takových chvílích může poskytnout metoda ticha od Marie Montessori, o které se zmiňuje Ludmila Muchová ve své díle Vyslovit nevyslovitelné. Pro cvičení ticha, které se využívá v montessori školách, se stala základem příhoda s kojencem. Příhoda popisuje situaci, kdy do třídy vešla matka s kojencem. Po vstupu matky, se děti automaticky ztišily. Situace zapůsobila i na učitelku, která začala dětem vysvětlovat, jak dítě tiše spí, jak slabě dýchá a jak je celkově velice klidné. Učitelka si při svém výkladu povšimla, že děti nevědomě

⁸⁰KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. Malé děti potřebují rituály. s. 9-14.

zklidnily pohyb a dýchání, což připomínalo situaci, kdy se dospělý člověk dostává do stavu meditace.⁸¹

Zásady pro cvičení ticha zpracoval H. Halbfas své knize *Religionsunterricht in der Grundschule. Lehrerhandbuch 2.*, mezi které patří atmosféra mezi dětmi ve skupině, postoj učitele a samotné cvičení.

Atmosféra ve skupině je pro úspěšné cvičení zcela rozhodující. Děti musí být srozuměny, že je cvičení zcela dobrovolné a v případě neochoty se cvičení zúčastnit, mít možnost věnovat se jiné práci, která nebude rušit ostatní. Pro některé může být zklidnění obtížnější, především v počátku, kdy požadavky působí pro většinu dětí cizí. V této situaci nastupuje učitel, který má ujistit, že je důležité, aby skupina postupovala společně. Při těchto zásadách se však musí učitel vyvarovat stavu, kdy k tomu žáci budou nuceni. Mezi další faktory neúspěchu cvičení patří vnější okolnosti, např.: počasí, konflikty uvnitř třídy nebo tlak v jiných předmětech. Další podstatnou veličinou pro cvičení ticha, je postoj učitele. Jak praví teze pedagogiky montessori: „Ticho v žácích začíná s tichem učitele“.⁸² Pro samotné zvládnutí cvičení je důležité, aby se učitel předem sám zacvičil do klidného vnitřního postoje. Zvládnutí ticha pomáhá učitelům zklidnit gesta, pohyby a tempo řeči. Tento vnitřní klid potom přenáší na své žáky. Dalším důležitou podmínkou pro úspěch jsou přátelské vztahy mezi učitelem a žáky. Učitel musí svou třídu dobře znát, aby mohl odhadnout, zda jsou připraveni na cvičení, či nikoliv. Při cvičení prochází učitel třemi různými stádii. Prvním stádiem je příprava, kde platí, že každé cvičení, které učitel provádí, si musí nejdříve několikrát vyzkoušet sám na sobě, aby se seznámil s možným úskalím, a zjistil, jaká má mít očekávání od žáků. Druhé je samotný průběh. Učitel musí nejdříve nastolit vnitřní klid sám u sebe. Pro nastolení klidu jsou doporučovány dva typy cvičení. Prvním je soustředění se na svůj dech, kdy se učitel soustředí na vlastní nádechy a výdechy, které zároveň nijak neovlivňuje. Druhým cvičením, je vědomé vnímání, kdy si učitel vybere jednoho žáka, na kterém pozoruje všechny detaily, např.: držení těla nebo výraz tváře. Tato cvičení mají časem vliv i na celkové chování učitele při hodinách, kdy pozitivně ovlivňují celkové vnímání atmosféry ve třídě. Po nastolení klidu u učitele se tento klid začne postupně přenášet i na žáky. Třetí je zpětné zhodnocení cvičení. Při hodnocení si učitel

⁸¹MUCHOVÁ, Ludmila. *Vyslovit nevysslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů.* s.86-88.

⁸²Tamtéž. s. 88.

musí do detailu vybavit reakce žáků popřípadě vlastní chyby, aby bylo možno zlepšit průběh cvičení.

Při vlastním cvičení ticha se pracuje se smysly, chůzí, sezením či stáním. Cvičení musí být prováděno pravidelně, například na začátku každé vyučovací hodiny, nesmí se však stát rutinou ani nátlakem. Pro cvičení ticha musí mít učitel vždy dostatek času, kdy každý účastník musí mít dojem, že má tolik času, kolik potřebuje. Díky tomu si každý najde cestu ke svému vnitřnímu času, který je jiný než čas vnější. Je dobré si zvolit znamení, které nebude rušit, ale bude dobře viditelné, např. zvednutí ruky, které signalizuje potřebu ztišení. Před samotným cvičením je dobré připravit místnost, např.: ztlumit světlo, sestavit židle do půlkruhu nebo přesunuté se na zem. Dále je potřeba připravit účastníky k celkovému zklidnění. Děti si nejprve najdou místo, kde chtějí strávit celé cvičení. Důležité je také se zbavit všech omezujících věcí a zaujmout uvolněnou polohu těla. Překážkou pro cvičení se mohou stát nevyřešené problémy nebo pozitivní či negativní afekty. V takových případech je na učiteli, aby tyto problémy odstranil - učitel problém popíše a vede děti ke klidu a mírnosti.⁸³ Na počátku jde o cvičení zaměřená především na smysly. Jako příklad můžeme uvést cvičení, které jsem měla možnost si sama vyzkoušet při své praxi. V tomto cvičení k sobě učitel volá postupně všechny děti, které musí co nejtíšeji obejít třídu a posadit se zpět na místo. Ostatní děti naslouchají zvukům, které zazní. Na tato cvičení můžeme později navázat meditativním pozorováním objektů, kdy používáme obrázky či reprodukce uměleckých, které doprovázíme uměleckými texty.⁸⁴

⁸³ Halbfas, H. citován podle MUCHOVÁ, Ludmila. Vyslovit nevyslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2005. ISBN 80-7325-075-6. s. 82 – 89.

⁸⁴ MUCHOVÁ, Ludmila. Vyslovit nevyslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů. s. 92-93.

3.2 Školní družina

Projekt jsem uskutečnila v rámci praxe vychovatelská činnost ve školských zařízeních, kterou jsem absolvovala ve školní družině Základní školy Dukelské 11 v Českých Budějovicích od 10. 10. 2016 do 19. 12. 2016. Vykonyvala jsem ji ve 2. B – v zeleném oddělení pod vedením vychovatelky Vlasty Šťastné, kde se počet žáků pohyboval mezi 20 – 30.

Ve školní družině je zřízeno osm oddělení, které nese název podle barev duhy: fialové, modré, zelené, žluté, oranžové, červené, tyrkysové, růžové. V každém oddělení pracují vychovatelky nejen se zkušenostmi a kvalifikací, ale také s tělesnou, hudební nebo výchovnou specializací. Zajišťuje nejen bezpečnost fyzickou, ale také sociální a především emocionální. Vytváří tedy takové prostředí, ve kterém by se cítili dobře všichni. Využívá nejen prostory učeben, ale i prostory tělocvičen, herny a školního dvora. Bezpečnost je zajišťována jak školním řádem, tak i vnitřními řády školních družin a specializovaných učeben.

Cíle vzdělávání družiny jsou:

- Vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat děti dostatkem kompetencí pro naplňování volného času
- Prožívat radostné chvíle, jistotu a bezpečí
- Rozvíjet osobnost dítěte
- Podněcovat k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů
- Učit děti osvojovat si základy slušného chování při stolování
- Učit se komunikovat, spolupracovat a respektovat se
- Učit se předávat znalosti, zkušenosti a dovednosti v různých oblastech dětských činností
- Utvářet si kladný vztah k přírodě a chránit ji
- Nabízet různorodé činnosti s individuálním přístupem k jednotlivým žákům
- Vytvářet podmínky a prostor pro odpočinek a relaxaci
- Rozvíjet všestrannou spolupráci s rodinami dětí ⁸⁵

⁸⁵ZŠ Dukelská [online]. [cit. 2017-02-14]. Dostupné z: <http://www.zsdukelska.cz/index.php/skolni-druzina-94305>.

Formy vzdělávání uplatňuje školní družina při ZŠ Dukelská pravidelné, příležitostné a spontánní činnosti. Pravidelná činnost je zde dána týdenní skladbou představující především organizované aktivity zájmového vzdělávání, např.: sportovní aktivity, rekreační činnosti, výtvarné a pracovní činnosti. Příležitostné činnosti mají charakter tradice, např.: karneval, výstavy nebo divadelní představení. Jedná se o výchovné, vzdělávací, zájmové a tematické činnosti, které jsou organizovány dle potřeb dětí a možností samotné školní družiny. Spontánní činnost vychází z denní skladby činnosti.⁸⁶

⁸⁶Tamtéž.

3.3 Ticho, Cesta do Betléma, Světlo, Dar

Ticho

Didaktický postup:

cíle: Děti mají poznat cvičení ticha a nahlédnout do aktivit, které vedou k jejich vnitřnímu ztišení a zklidnění. Mají pochopit, že ticho nemusí být spojeno jen s nepříjemným pocitem kázně ve třídě, ale i jako součást uvolnění, relaxace či her.

pomůcky: papír, pastelky, šátek na oči

metody: instruktáž, rozhovor, hra, výtvarná činnost

postup:

1. krok – Tanec na špičkách

Dva dobrovolníci se postaví do rohů třídy a jsou jim zavázány oči šátkem. Ostatní děti mají za úkol chodit po třídě po špičkách a v té největší tichosti.

2. krok – Rozhovor

1. Co slyšely děti se zavázanýma očima?
2. Může se vytvořit dokonalé ticho?
3. Může být ticho příjemné x nepříjemné?

3. krok – Tiché Vánoce

Výtvarná činnost, která probíhá v tichosti a klidu. Dětem jsou rozdány papíry, na které mají za úkol nakreslit vše, co si představí pod pojmem Vánoce.

4. krok – Prezentace výkresů

Záleží však na každém dítěti, zda se o svůj obrázek podělí s ostatními a něco o něm řekne.

Vyhodnocení:

Ještě než děti začaly hrát úvodní hru, zapovídali jsme se o adventním věnci a jeho křesťanské tradici. Tím se děti po obědě zklidnily a Tanec na špičkách probíhal opravdu v tichosti a v klidu. Téměř všechny děti se snažily chodit po špičkách a vydávat co nejtišší zvuky spojené s jejich pohybem. Hra děti bavila a hlavně splnila účel – děti byly klidnější než jak na začátku povídání o Vánocích. Neměly potřebu se překřikovat, ale v klidu jsme si probrali, jaké slyšely zvuky. Když padla otázka, zda může být ticho nepřijemné, první odpověď byla, že ano - že v hodině při vyučování. Dost mě překvapil fakt, že je pro děti ticho předmětem něčeho nepřijemného až frustrujícího. Konkrétně v situaci, kdy nikdo z dětí neodpovídá a učitelka stojí před tabulí a mlčky si je prohlíží. Při kreslení panovalo překvapivě ticho a téměř všichni respektovali pravidla, která jsme si na začátku tvoření domluvili. Idylku nám však rozpustil sníh, který začal v půli kreslení padat a strhl veškerou pozornost dětí. Když děti dokončily obrázky, sedli jsme si všichni na koberec a jeden po druhém ukázal svůj výkres a ostatním řekl, co kreslil a zda pro něj byl úkol lehký nebo naopak těžký a jak se cítily. Bylo vidět, že některé děti berou ticho jako trest a neumějí se s ním ztotožnit, ale většina v tichu pracovala a to bez nějakých odchodů z lavic nebo povídání si se sousedem – až mě překvapilo, jaká část třídy to zvládala bez problémů. Přišlo mi pouze úsměvné, že nebyl ani jediný obrázek, na kterém by nebyl vánoční stromeček s dárky. Z celého setkání jsem měla dobrý pocit.

Cíle byly naplněny; naplnění cílů spatřuji v těchto projevech dětí:

Děti během aktivity Tanec na špičkách, při které mělo dojít ke zklidnění, spolupracovaly a hru si užívaly. Nezpozorovala jsem situaci, která by nasvědčovala opaku. Naopak si jí vyžádaly i na konec programu a vůbec jim nevadilo, že se nesmělo mluvit a dodržovat ticho a klid.

Cesta do Betléma

Didaktický postup:

cíle: Děti mají znát příběh narození Ježíše Krista pro práci v dalších hodinách.

pomůcky: papír, pastelky, kostky, hrací desky, koberec ve třídě, text s příběhem

metody: vyprávění, dialog, instruktáž, hra, výtvarná činnost

postup:

1. krok – Naslouchání okolním zvukům

Děti si vyndají veškeré věci z oblečení, které by je mohly tlačit a lehnou si na zem. Děti leží na zádech na zemi, nohy se nedotýkají, chodidla směřují mírně nahoru, ruce jsou volně položené a dlaně jsou otevřené směřující vzhůru. Jejich vnímání je soustředěné na svůj vlastní dech. Úkolem dětí je v tichosti ležet a nyní se kromě na vlastní dýchání soustředit i na zvuky, které slyší ať už ve třídě, nebo zvenku. V závěru si děti s vychovatelkou poví, jak se jim aktivita dařila, a zda probíhala v tichosti bez rušivých zvuků.⁸⁷

2. krok – Cesta do Betléma

Vychovatelka přečte příběh o Cestě do Betléma.

Ťap, ťap. Oslík šlape pomalu a těžce. Je už velmi unavený. Josef kráčí vedle něho a drží uzdu. Snáší se soumrak. Byl to dlouhý den a dlouhá cesta. Josef shledával to všechno trochu podivným. Jeho myšlenky se vrátily k oné noci - už je to několik měsíců - kdy k němu mluvil ve snu anděl a řekl mu, že jeho manželka Marie čeká syna. Tenkrát dostávalisynové jména po svém otci nebo dědovi. Ale anděl řekl: "Ne." Syn, kterého posílá Bůh Marii, se má jmenovat Ježíš. On totiž, jak pravil anděl, "spasí svůj lid od jeho hříchů". Také Panna Maria mělanávštěvu. Jednou v noci přišel k jejímu lůžku anděl Gabriel,

⁸⁷Relaxace [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z:<http://www.relaxace.psychoweb.cz/relaxace-uvod/detske-relaxacni-hry>.

jeden z Božíchposlů."Neboj se," řekl jí Gabriel. "Bůh tě má velmi rád. Budeš mít syna a dáš mu jméno Ježíš. Bude veliký a bude nazván Syn Nejvyššího. Bude navěky kralovat nad Izraelem a jeho království nebude mít konce." Oslík klopýtl o kámen. Vláda nařídila, aby se každý odebral do svého rodiště. Obyvatelstvo mělo být takto spočítáno a zapsáno kvůli placení daní. A tak byli zde. V Betlémě bylo rušno, byla v něm spousta lidí. Naši cestující potřebovali někde přespát, ale v noclehárně nebyla ani jediná místnost. Každý kout byl obsazen návštěvníky, kteří přišli k zápisu. Nakonec byli Maria s Josefem šťastní, když našli prázdný chlívek. Oslík se mohl konečně zastavit. Maria a Josef, ale nepochybně i osel, mohli požit hlt polévky. A bylo tam ještě něco. Ve světle malinké lampičky našla Panna Maria prázdné dřevěné jesle. Spolu s Josefem je naplnili nejčistší slámou, a pak už neměli co dělat. Hluk města pomalu utichal. Jen Maria a Josef byli vzhůru a čekali a drželi se ve tmě za ruce, zatímco dobytčata ve vedlejších chlévech přežvykovala a odfrkovala. Bůh a jeho andělé bděli nad potměným chlévem. Byl to Štědrý večer.⁸⁸

3. krok - **Cesta**

Děti po vyslechnutí příběhu mají za úkol v tichosti a klidu nakreslit, jak podle nich taková cesta mohla vypadat. Děti si na chvíli zavřou oči a až se jim v mysli cesta ukáže, začnou svoji cestu kreslit.

4. krok – **Prezentace výkresů**

Záleží však na každém dítěti, zda se o svůj obrázek podělí s ostatními a něco o něm řekne.

5. krok – **Za hvězdou**

Na uvolnění si děti zahrají deskovou hru, která souvisí s cestou Tří mudrců za narozeným Ježíšem. Děti jsou rozděleny po třech, jelikož hra je pro max. 3 hráče.⁸⁹

⁸⁸Děti.: Víra.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z:<http://deti.vira.cz/bible-pro-deti/Novy-zakon/cesta-do-betlema/>

⁸⁹Děti.: Víra.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/aktivity/hraji-hry/Putovani-za-hvezdou-1/>.

Vyhodnocení:

Tentokrát se nám ztišení moc nepovedlo. Děti hlučely, překřikovaly se a hlavně nevydržely na místě. Nepomáhal k tomu ani příliš malý koberec, na kterém se při naslouchání okolním zvukům děti mačkaly. Díky tomu jsme přešli rovnou ke čtení příběhu, při kterém naopak ke zklidnění došlo. I přes to, že příběh byl delší, děti dávaly pozor a v průběhu čtení ochotně odpovídaly na otázky týkající se příběhu. Překvapilo mě, kolik dětí příběh zná. Příběh o narození jsme si ještě převyprávěli svými slovy - každý řekl jednu větu, která se týkala Ježíšova narození. Dva kluci kreslit cestu nechťeli, tak jsem je nenutila, pouze jsme si všichni zopakovali pravidla, která je potřeba dodržovat, abychom se nerušili navzájem a každý měl klid na svou samostatnou práci. Některé děti pojaly svoji cestu velmi moderně, kdy místo oslíka bylo auto a betlém měl podobu rodinného domku. Každý si svoji cestu pojnal podle své představy. Děti, které byly hotové s kreslením, si posedaly na koberec. Čekání bylo pro některé delší a bylo těžké udržet děti v tichosti, ale po připomenutí hry, ke které dojde však pouze pokud vše stihneme a budeme se všichni snažit být tiše, hluk polevil. Vcelku rychle dokončily práci i ostatní a opět jsme si předvedly obrázky, které děti nakreslily. Největší úspěch sklídila hra, při které se děti rozdělily do tří skupin. Naopak při této hře, se ve třídě hluk ztišil a děti byly tak zabrané do cesty, že je nevyrušil ani padající sníh za oknem. Z tohoto setkání jsem odcházela trochu rozpačitá, ale hlavně s ponaučením, že příště je nutné zařadit relaxující hru na začátek programu.

Cíle byly naplněny; naplnění cílů spatřuji v těchto projevech dětí:

Děti tento příběh znaly už během vyprávění. Po pokládání otázek během příběhu (např. kde se narodil Ježíšek) se děti hlásily se správnou odpovědí. Po skončení příběhu jsme si vše zopakovali hravou formou, kdy každý musel říci co nejrychleji jednu větu týkající se příběhu. Věty se samozřejmě opakovaly, ale i tím docházelo k upevnění základních znalostí týkající se příběhu.

Světlo

Didaktický postup:

cíle: Děti mají porozumět, že neexistuje jen světlo vnímatelné očima, ale i světlo, které se pojí se srdcem a dobrými skutky, pochopit, že je to duchovní síla, kterou disponuje každý z nás, jen musíme chtít.

pomůcky: čajové svíčky, zapalovač, výkresy z předešlé hodiny, omalovánky, text s příběhem

metody: vyprávění, rozhovor, dialog, instruktáž, výtvarná činnost, předvádění

postup:

1. krok – Sněhulák

„Děti se volně pohybují po prostoru (chůze, běh). Když paní učitelka tleskne a zavolá „sníh!“ děti si společně postěžují: „To je nám zima!“ Paní učitelka odpoví „sněhulák!“ a z dětí se stanou hezky rovně stojící zmrzlí sněhuláci. Když všichni budou stát rovně jako zmrzlí sněhuláci, paní učitelka zavolá „slunce!“ a děti na to odpoví: „To je nám horko!“ A začnou roztávat (ohýbají se), až se úplně roztečou (položí se úplně na zem). Potom děti pomalu vstanou a hra může pokračovat. Po posledním roztátí děti zůstanou ležet, a relaxují.“⁹⁰

2. krok – Putování s odzvučenými botkami

Děti sedí v lavicích a mají hlavy položené na lavici. Vychovatelka vždy poklepe jednomu z dětí na rameno, to se v té největší tichosti zvedne, obejde celou třídu a zpět si sedne do lavice. Vychovatelka postupně vyvolá všechny děti. V závěru si děti s vychovatelkou poví, jak se jim aktivita dařila, a zda probíhala v tichosti bez rušivých zvuků.⁹¹

⁹⁰ Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/13945/relaxacni-hry.html/>

⁹¹ MUCHOVÁ, Ludmila. *Vyslovit nevyslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů*. 92 – 93.

3. krok – **Pohádka o králi, třech synech a zázračném světle**

„Kdysi dávno žil jeden král, který měl 3 syny. Všechny je měl moc rád. Když zestárnul, nemohl se rozhodnout, kdo bude po něm králem. Rozhodl se vyzkoušet, který ze tří synů je nejrozumnější. Zavolal si je všechny tři k sobě a řekl jim: „Všichni znáte naši velkou síň, vašim úkolem bude zaplnit tuto síň tím, co dostanete za 5 zlatáků. Kdo z vás to dokáže, bude králem.“ Synové si vzali peníze a vydali se na cestu splnit otcovo přání. Nejstarší si myslel, že to bude snadné. Když procházel kolem obilného pole, uviděl slámu, která tam ležela bez užitku. Zeptal se dělníků, jestli mu za 5 zlatých slámu dají. Oni souhlasili a tak nejstarší syn přivezl do zámku plný vůz slámy. Mladší syn procházel tržištěm a přemýšlel, co by mohl koupit. Nakonec nakoupil spoustu krásného peří a vrátil se domů. Nejmladší syn si lámal hlavu: Co bych mohl koupit, abych tím zaplnil celou naši velkou síň? Přemýšlel a pak dostal nápad. Vrátil se do zámku a čekal, až otec zavolá jeho i bratry k sobě. Král si syny zavolal a čekal, co nakoupili. Nejstarší syn nechal slámu rozprostřít po zemi, ale síň ani zdaleka nenaplnil. Peří, které nakoupil mladší syn, také nestačilo celou místnost naplnit. Bylo sice krásné, ale zaplnilo jen kousek místnosti. Král byl zklamán a čekal, co přinese jeho nejmladší syn. Ten postavil doprostřed místnosti svíčku a zapálil ji. Její záře naplnila síň do posledního koutku. Krále to potěšilo a řekl nejmladšímu synovi: „Ty budeš mým nástupcem. Vidím, že jsi moudrý a bude z tebe dobrý král. Neutratil jsi žádné peníze a naplnil jsi síň něčím, co lidé potřebují. Poznal jsi, že lidé potřebují světlo.“⁹²

4. krok – **Rozhovor o světle**

Co pro nás znamená světlo?

Může nám světlo pomoci, když máme strach?

Může být naším světlem i jiný člověk? Co takový člověk pro nás dělá?

Můžeme i my být pro někoho takovým světlem?

⁹²Signály.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <https://margotka1.signaly.cz/1102/pohadka-o-svetle?comments-showAllLikers=1>.

5. krok – Rozsvěcování noční cesty

Úvodem:

„Víme, že v prosinci ještě stále v přírodě světla ubývá, stmívá se již ve čtyři hodiny odpoledne. Brzy nastává tma. Adventní doba se však vyznačuje tím, že v ní i tak postupně světla přibývá. V domovech tmu přemáháme rozsvícením světla, ulice osvětlují pouliční lampy. V minulých dnech se rozzářilo spoustu stromů na veřejných prostranstvích. Ovšem v adventní době nejde jenom o to světlo, které vnímáme svýma očima, ale především o to světlo v našich srdcích. V dalších dnech bude přibývat světlo i na adventních věncích. To světlo v našich srdcích rozsvěcujeme však našimi dobrými skutky vůči ostatním lidem.“⁹³

Po tomto úvodu se zatemní třída, aby vzniklo přitímí, a během toho se vychovatelka ptá, co se vše dá zahrnout do dobrých skutků. Poté dětem rozdá výkresy s cestou, kterou si předešlou hodinu nakreslily. Děti mají na výběr libovolný počet čajových svíček, aby svoji cestu rozsvítily. Každá svíčka se však rozsvítí až po sdělení dobrého skutku, který může člověk nejen v tuto dobu věnovat. Děti si musí proto pečlivě rozmyslet počet svíček pro osvětlení své cesty. Vždy se děti seskupí kolem jedné cesty toho, kterému patří a po sdělení těchto dobrých skutků vychovatelka zapálí čajové svíčky. Takto se bude postupovat u každého z dětí.

6. krok – Utajený posel

Omalovánky s tvářičkami, kde části se smutnou nebo rozzlobenou tváří vybarví tmavě modře nebo černě a části, které obsahují usměvavé a veselé tvářičky vybarví děti žlutě. Po vymalování obrázků vznikne dětem obrázek anděla.⁹⁴

⁹³ Česká televize: Adventní koncerty 2016 [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11378563411-adventni-koncerty-2016/216562224300001/>

⁹⁴ Děti.: Vira.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/files/files/importovano/smajlici-1.jpg>.

Vyhodnocení:

Z tohoto setkání jsem měla opravdu radost. Děti už samy o sobě byly unavenější, takže hra jen přispěla k celkovému utišení. Velmi mě překvapila další aktivita, při které měly děti zavřené oči, položené hlavy na lavici a jeden vždy musel v největším tichu obejít celou třídu. Bála jsem se, že děti to budou brát jako hru, ale braly to naopak velmi vážně a v jednu chvíli bylo opravdu takové ticho, že se až divila sama třídní učitelka. Tato aktivita děti zklidnila na tolik, že jsem se až bála, aby vůbec chtěly dále něco dělat. Na koberci jsem dětem přečetla pohádku a dále jsme si povídali o světle. Začala jsem otázkou, jak vnímají světlo, co pro ně znamená. Velmi mě překvapily odpovědi a hlavně provázanost, s jakou jsme volně dostali až k vnitřnímu světlu, které můžeme dávat ostatním lidem. Děti začaly vyjmenovávat dobré skutky, které dělají během tohoto adventu a jak se takoví lidé podle nich chovají. Po té jsme zhasli světla ve třídě a rozložili jsme obrázky po lavicích. Každý si určil počet svíček, pomocí kterých rozsvítil svoji cestu. Postupně se třída zalila nejen světlem, ale spousty dobrých skutků, které děti vyjmenovávaly. Především ale opravdovým vnitřním klidem. Svíčky děti nadchly natolik, že jsme je nechali svítit do konce družiny. Paní vychovatelka poté potichu pustila koledy a tím dokreslila celou atmosféru. Děti mě velmi potěšily a překvapily zároveň nejen chováním, ale i spoluprací a nadšením. Bylo znát, že toto téma je opravdu bavilo.

Cíle byly naplněny; naplnění cílů spatřuji v těchto projevech dětí:

Děti byly klidné a celkově otevřené k tomuto tématu. Velice rychle a dle mého názoru snadno přešly k vnitřnímu světlu, když začaly s úplnou samozřejmostí vyjmenovávat dobré skutky, které by se dělat měly, nebo samy dělají. Při rozsvěcování cesty se skutky nijak zásadně neopakovaly, nemuselo se ani napovídat. Vše šlo nějak samo od sebe.

Dar

Didaktický postup:

cíle: Děti mají být seznámeny s rozdílným vnímáním Vánoc křesťany a nevěřícími lidmi. Mají pochopit, že pocit štěstí nebo radosti nemusí souviset jen s dostáváním dárků, ale i s jejich darováním.

pomůcky: text s příběhem, papír, pastelky, omalovánky

metody: vyprávění, instruktáž, dialog, rozhovor, výtvarná činnost

postup:

1. krok – Rostlinky

Všichni hráči představují rostliny, které rostou ze semínka, rostou, zrají a uvadají. Na pokyn vedoucího hry se např. všichni stočí jakoby do semínka a pak začnou velmi pomalu růst. Když vyrostou, obrací se k slunci, vytahují se a košatí, dosahují plné zralosti a pozvolna začínají vadnout. Pomalu se naklánějí k zemi.⁹⁵

2. krok - Rádce nos

Děti mají zavážené oči a řídí se pouze čichem. Dětem je poskytnuto několik surovin, které mohou poznat pouze podle čichu. Tato aktivita též probíhá v naprostém tichu. Úkolem je si suroviny zapamatovat a po skončení aktivity si je vyjmenovat a sdělit zda bylo náročné se spolehnout pouze na čich.

3. krok – Rozhovor o darech

Dostali jste už nějaký dárek na Vánoce, který pro vás hodně znamená dodnes?

Dali jste nějaký takový dárek na Vánoce někomu vy?

Jak se mohou dávat dárky? Musí být jen hmotné?

S jakými pocity se mohou dárky pojit?

⁹⁵ poradnazl.cz/docs/metodicke_pomucky/hry_zklidneni.doc

4. krok – **Připomenutí si příběhu o narození Ježíše**

Kolektivní práce - společné zrekapitulování si příběhu.

5. krok – **Význam daru pro křesťana**

Vychovatelka si s dětmi povídá o příběhu, který právě slyšely. Dále se bude ptát, zda si v příběhu všimly nějakého darování a obdarování. S dětmi dále probere význam darování dárků o Vánocích, tedy jako připomínku daru, který Bůh daroval celému lidstvu.

6. krok – **Dárky nejen pro mě**

Na uvolnění, ale i zamyšlení dostanou děti pracovní list na vymalování a dokreslení dárků, které by rády pod stromečkem darovaly těm, které mají rády.⁹⁶

Vyhodnocení:

Jelikož se blíží Vánoce, děti bylo opravdu náročné ztišit a zklidnit. Po hře, kdy jako semínka postupně rostly do své největší velikosti a následně se s podzimem pomalu zmenšovaly, až se z nich stalo opět malé semínko, jsem dobrovolníkům zavázala oči a dala přičichnout k jablku, skořici, vanilce a pomerančům. Uhodly všechny suroviny a kromě skořice a vanilky se vše snědlo. Podle odpovědí nebylo pro děti snadné nepoužít zrak, ale spolehnout se na čich. Po poznávání surovin jsme si povídali o darech. Vesměs všechny děti se shodly, že se dárky pojí s nadšením a to jak při dostávání, ale i darování. Narazila jsem však na, pro mě překvapivou, odpověď, že neví, protože nikomu ještě žádný dárek jeden klouček nedal. To mě přivedlo na otázku, zda si myslí, že by si měli lidé dělat radost drobnostmi a to nejen hmotnými dárky, ale i nehmotnými. Dostali jsme se až k dobrým skutkům, především pomoci v jakémkoliv případě. Překvapilo mě, že většina nedokázala říci, jaký dárek jim udělal největší radost, nebo který pro ně má větší hodnotu než ostatní. Odpověď mi však na to nevědomky dala jedna holčička, která mi

⁹⁶Děti.: Vira.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/files/files/omalovanky/Vanocce/svat-noc5.gif>.

řekla, že dárků má vždy moc a je těžké si jeden z nich vybrat. Po povídání si o dárcích jsem dětem připomněla příběh narození Ježíše Krista, který jsem ani nemusela dočítat. Při otázce, zda si všimnuly nějakého obdarování, hned řekly, že dárek dostala Marie a to Ježíška. Postupně jsme se dostali až k tomu, že to byl Bůh, kdo daroval - seslal lidu Ježíše jako Spasitele. S dětmi jsem dále přešla na vnímání dárků o Vánocích a to jak z pohledu nevěřících, tedy jejich pocity, které se k dárkům váží, jaké pro ně mají význam a z pohledu věřících, kteří si tímto připomínají právě dar od Boha v podobě Ježíše. Na oddech jsem dětem rozdala pracovní list na vyplnění a na vykreslení. Bylo znát, že děti už jsou myšlenkami u stromečku, takže se to odrazilo i na jejich nepřilísné koncentraci, ale snažily se, a i přes těšení se a povídání o pohádkách spolupracovaly.

Cíle byly naplněny; naplnění cílů spatřuji v těchto projevech dětí:

Jelikož děti znaly příběh již z předchozího setkání, hned po otázce, zda si všimlyv příběhu nějakého obdarování, nebylo ticho, ale hned se hlásily s odpovědí. Nebylo těžké s dětmi přejít k vnímání Vánoc a darování dárků jak nevěřícími, tak věřícími – samy se zapojily do toho, jaké pocity mají z dárků, ale i z toho, když vidí radost druhých – hned se samozřejmě hlásily i ostatní se svými příběhy u stromečku. Při vysvětlení významu Vánoc a darů v tento večer pro věřící jsme se vrátily k příběhu a pomalinku jsme se dopracovaly až k samotnému konci. Děti nevnímaly věřící jako něco zvláštního, shodly se na tom, že jsou stejní jako ony, jen si dárky spíše pojily s rodinou dárky, a ne s Ježíškem, kterého poslal Bůh na pomoc lidu.

ZÁVĚR

Symbyly a rituály hrají velkou roli v životě každého člověka. Mezi nejviditelnější rituální jednání patří oslava svátků. S Vánoce, jedním z nejvýznamnějších křesťanských svátků, je spojeno mnoho symbolů a rituálů. Vánoce i advent jsou vnímány jako svátky klidu a míru, kdy se má sejít rodina a společně strávit svátky. V minulosti byly Vánoce vnímány především jako oslava narození Ježíše Krista. S tím bylo spojeno mnoho doprovodných svátků a významných dnů. Advent byl využíván především k přípravě na vánoční svátky a mezi nejdůležitější tradice tohoto období patřily roráty. V dnešní době oblíbené zapalování svíček na adventním věnci má kořeny až v předminulém století. V adventním období má své svátky také řada světců. Mezi nejvýznamnější patří sv. Barbora, sv. Mikuláš a sv. Lucie. Všichni tito světci byli po dlouhou dobu spojeni s průvody masek. Do dnešních dnů se však tato tradice dodržuje pouze u svátku sv. Mikuláše. Štědrý den začíná tradičně 24. prosince po západu slunce. Jako ke dni, kdy se narodil Ježíš Kristus, se k němu váže mnoho rituálů. Tradičními zvyky jsou štědrovečerní večeře a zdobení vánočního stromečku, pod kterýmsi blízcí lidé nadělují dárky. Následuje svátek sv. Štěpána, který je spojován s časem koled. Vánoce končí svátkem křtu Páně, který je první nedělí po svátku Zjevení Páně.

Druhá část práce je věnována praktickému projektu. Jedná se o přiblížení křesťanských tradic dětem. Cvičení probíhala ve školní družině Základní školy Dukelské 11 v Českých Budějovicích. Při prvním setkání se děti seznámily se cvičením ticha, které se posléze opakuje na začátku každého dalšího setkání. Přidáním těchto cvičení hned na začátek setkání ovlivnilo pozitivně pozornost dětí průběhu edukačních cvičení a následného rozhovoru. Dětem byly postupně vysvětleny čtyři hlavní symboly vánoc.

Cílem mé práce bylo přiblížení tradic a symbolů Vánoc dětem ve školní družině. Děti se nenásilnou formou seznámily se základní duchovní podstatou hlavních symbolů Vánoc, kdy se při vhodně zvolených aktivitách a otázkách při následném rozhovoru bez potíží zapojovaly. Při práci s dětmi se jako stěžejní pomůcka ukázalo cvičení ticha. V počátcích bylo důležité zbavit děti nepříjemných asociací a nechat je pochopit, že ticho nemusí být pouze tísnivé a z donucení, ale také vyhledávaná chvíle, kdy člověk

nechá odpočinout své smysly. Děti dokázaly podvědomě vycítit pozitivní atmosféru ticha a ticho dodržovaly zcela dobrovolně a svědomitěji, než kdyby bylo nakazováno.

V budoucnosti by bylo podnětné pracovat u dětí se symboly a cvičením ticha po delší časové období, ve kterém by byly získány komplexnější výsledky o přínosu na rozvoj dětské osobnosti.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace

1. AUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3.
2. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 22. (13. opravené) vydání*. Praha: Česká biblická společnost, 2016. ISBN 978-80-7545-020-3.
3. CASSIRER, Ernst. *Filosofie symbolických forem*. Praha: Oikoymenh, 1996. Oikúmené. ISBN 80-86005-10-0.
4. FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 80-7021-018-4.
5. HRABÁKOVÁ, Luďka. *Úvod do kulturní antropologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 978-80-7494-001-9.
6. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. ISBN 978-80-7465-076-5.
7. KUNETKA, František. *Úvod do liturgie svátosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-455-5.
8. KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4.
9. LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtveroročních dob v lidové tradici*. Praha: Petrklíč, 2008. ISBN 978-80-7229-171-7.
10. LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106- 525-0.
11. MUCHA, Ivan. *Symboły v jednání*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0012-9.
12. MUCHOVÁ, Ludmila. *Vyslovit nevyslovitelné: didaktika uvádění do světa symbolů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2005. ISBN 80-7325-075-6.
13. SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. Praha: Portál, 2004. Antropologie. ISBN 80-7178-886-4.
14. STUDENÝ, Jaroslav. *Křesťanské symboly*. Olomouc: [s.n.], 1992.
15. VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri, 2001. 286 s. ISBN 80-7277-077-2.

16. VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. V Praze: Vyšehrad, 2015. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7.
17. VEČERKOVÁ, Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-006-0.

Internetové zdroje

18. Česká televize: Adventní koncerty 2016 [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11378563411-adventni-koncerty-2016/216562224300001/>
19. Děti.: Víra.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/aktivity/hraji-hry/Putovani-za-hvezdou-1/>.
20. Děti.: Víra.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/bible-pro-deti/Novy-zakon/cesta-do-betlema/>
21. Děti.: Víra.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/files/files/importovano/smajlici-1.jpg>.
22. Děti.: Víra.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://deti.vira.cz/files/files/omalovanky/Vanoce/svat-noc5.gif>.
23. Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/13945/relaxacni-hry.html/>
24. poradnazl.cz/docs/metodicke_pomucky/hry_zklidneni.doc
25. Relaxace [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://www.relaxace.psychoweb.cz/relaxace-uvod/detske-relaxacni-hry>.
26. Signály.cz [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <https://margotka1.signaly.cz/1102/pohadka-o-svetle?comments-showAllLikers=1>.
27. ZŠ Dukelská [online]. [cit. 2017-02-14]. Dostupné z: <http://www.zsdukelska.cz/index.php/skolni-druzina-94305>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I.–Hra: Putování za hvězdou

Příloha II.–Omalovánky Utajený posel

Příloha III. –Pracovní list Vánoční dárky

TUTOVÁNÍ ZA HVĚZDOU

Hvězda třem králům ukazuje cestu. Vydej se s nimi na daleké putování. Potřebuješ hrací kostku a 2-3 hráče.

START

TRÍ KRÁLOVÉ SE VYDÁVAJÍ NA CESTU. ZAČNI HRÁT, AŽ HODÍŠ 6.

PŘED CESTOU JSTE ZAPOMNĚLI NAKRMIT VELBLOUDA! TAK PĚKNĚ ZPÁTKY NA START A ZAČNI ZNOVU!

PO CESTĚ DOŠLA VODA. TAK HONEM, HLEDEJTE OÁZU, KDE SE UTABORÍTE. 2x NEHÁZEJ.

Z KOPCE JE PRIMA VÝHLED A JE VIDĚT I BEZVA ZKRATKA. VYDÁŠ SE PO NÍ A POSTOUPÍŠ AŽ NA TOTO POLÍČKO!

POZOR! LUPÍČÍ NA OBZORU. RYCHLE ZPÁTKY DO TÁBORA, KDE BYLA OÁZA, KDE SE MŮŽEŠ SCHOVAT. POSTUP ZPÁTKY NA TOTO POLÍČKO.

VÍŠ, JAKÉ DÁRKY PŘINESLI 3 KRÁLOVÉ PRO JEŽÍŠKA? (doplň!)

Z

K

M

CÍL

A JSME V CÍLI! HVĚZDA ZŘÍT NAD CHLĚVEM, KDE MAHINKA CHOVÁ DĚTÁTKO A TATÍNEK JE S NIMI. TEĎ MŮŽETE PŘEDAT DARY A POKLONIT SE MALÉMU KRÁLI!

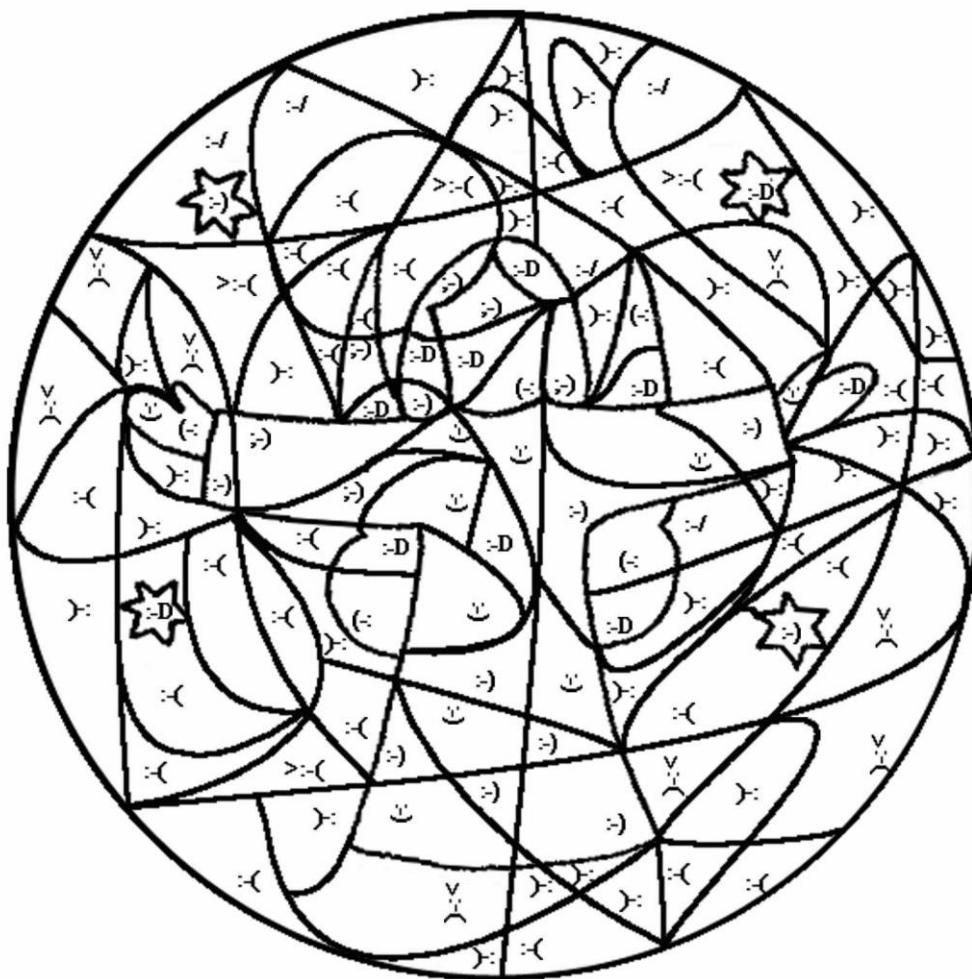
KRÁL HERODES VÁS ZDRŽUJE VE SVĚM PALÁCI A PORÁD SE VYPTÁVÁ NA MÍSTO NAROZENÍ JEŽÍŠKA. 1x NEHÁZEJ.

Z DALŠÍHO KOPCE JE BEZVA VÝHLED NA PALÁČ KRÁLE HERODA. RYCHLE TAM, TŘEBA VÁM PORADÍ DALŠÍ CESTU? POSTUP NA POLÍČKO S PALÁCEM.

www.deti.vira.cz

Příloha II. – Omalovánky Utajený posel

Když se pastýři dozvěděli o tom, že se nedaleko Betléma právě narodil Ježíš, rychle spěchali najít to místo. Ale kdo byl tím poslem, který jim o miminku pověděl a v kterou denní dobu to bylo? Vybarvi políčka s veselými smajlíky žlutě a se smutnými nebo rozzlobenými černě nebo tmavě modře a vše se za chvíli dozvíš.

Příloha III. – Pracovní list Vánoční dárky

Vybarvi pěkně vánoční stromeček a namaluj pod něj dárky, které bys chtěl(a) darovat těm, které máš rád(a).

ABSTRAKT

KEJVALOVÁ, L. *Přiblížení křesťanských symbolů Vánoc dětem ve školní družině*. České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.

Bakalářská práce s názvem Přiblížení křesťanských symbolů Vánoc dětem ve školní družině, se zabývá uvedením do obecné problematiky symbolů a rituálů. Dále se zaměřuje na hlavní symboly, rituály a svátky v období adventu a Vánoc. Popisuje také metodu ticha, která napomáhá lepšímu porozumění jejich významu. Aplikací metody ticha a vysvětlením hlubších významů hlavních vánočních symbolů dětem ve školní družině se zabývá praktická část bakalářské práce.

Klíčová slova: symbol, rituál, Vánoce, advent, svátek, křesťanství, děti, školní družina, ticho.

ABSTRACT

Approaching of Christian symbols of Christmas to children in after-school club

Bachelor thesis titled Approaching of Christian symbols of Christmas to children in after-school club deals with putting into the general issue of symbols and rituals. Further it focuses on the main symbols, rituals and festivals during Advent and Christmas. In the practical part it describes a method of silence, which helps better understanding of their meaning. It also deals with application of this method of silence and explanation of the deeper meaning of the major symbols of Christmas to children in after-school club.

Key words: symbol, ritual, Christmas, Advent, festival, Christianity, children, after-school club, silence.